

Prvky dramatické výchovy ve výuce budoucích učitelů

Lektor: PaedDr. František Zborník

Stručná osnova práce:

1. část:

A/ znakovost divadla

- V kruhu židle jako dopravní prostředek
- V kruhu židle jako prostředek ranní hygieny
- Vysvětlení, co je divadelní znak, jeho nekonečné možnosti
- Z předvedených dopravních prostředků vybrat 3 až 4, tak vzniknou skupiny, které dotvoří znak zvoleného dopravního prostředku (jen jedna osoba může představovat člověka, ostatní jsou součástí stroje), prostředek v pohybu, lektor vysvětluje možnosti tohoto typu označení, kdy lidé “hrají“ součástí stroje, aniž přestávají mít lidské vlastnosti)
- Lektor zadá příběh dopravních prostředků, zadá náladu, rozpoložení stroje, žádá v příběhu odůvodnění, proč je takový, a to už je skoro...

B/ dramatická situace (DS)

- Lektor vysvětlí strukturu, kompozici DS
- Na zvoleném příběhu stroje se skupina soustředí na jednotlivé fáze, zejména pak na vznik konfliktu, zápletky a její rozvíjení, stupňování napětí
- Skupiny předehtají své DS v dané látce

C/ divadelní metafora

- Stroj takto „sestrojený“, mající určitou náladu, projevující změny nálad dle zadání lektora, vykazuje nejen znakovost, ale i znaky divadelní metafory. To když se jednotlivé jevištní prvky – znaky (v tomto případě tělo člověka) začínají projevovat v nastoleném řádu označovaného. Jednotlivé součásti dopravního prostředku skutečně označují, chovají se jako např. kola automobilu, periskop ponorky a podobně a současně to, čím jsou označovány (ruce, nohy, oči, tvář člověka) si zachovává svou specifičnost a vlastnosti částí lidského těla. Tak například automobil narazí, protože světlomety přestanou být funkční – člověku se zamží brýle, komín pracuje nestabilně – kuřákovi zaskočil kouř z cigarety.

- Skupiny vytvářejí rozžité fotografie (pohlednice) hlavních měst – Londýna, New Yorku, Paříže atd. Vytvářejí jevištní metafory těchto měst (viz výše).

D/ cvičení na kompozici dramatické situace s akcentem na stupňování napětí s jednoduchým scénářem – textem:

- A: *Paní, nesu vám psaní.*

B: *Je to dobrá zpráva, Jane?*

A: *Jinou nenosím.*

(Úkol – vymyslet obsah situace, naplnit ji dramaturgicko-režijně a herecky s ohledem na stavbu DS a napětí. Ostatní „hádají“, co se událo)

E/ cvičení/hra s textem Modrá pohádka

Práce ve skupinách. Po přečtení části textu lektorem, jsou skupinám zadány úkoly, skupiny pak pokračují samostatnou přípravou a posléze prezentací jednotlivých úkolů. Po předvedené prezentaci lektor (v roli krále Modrovouse) dočte rozhodnutí – poslední odstavec textu pohádky.

MODRÁ POHÁDKA

V Modrém království bylo všechno modré. Žili tam lidé s očima modrýma jako pomněnky. Pod azurovým nebem poletovali jenom samí ptáčci modráčci, v rybnících a jezerech hřbetovali na modré hladině samí modrošupináči. Z ovoce pěstovali modří lidé výhradně švestky a k štědrovečerní večeři si tradičně pochutnávali na kapru namodro. Pod svátečně ozdobeným modřínkem nacházely modré děti ve svátečních modrých oblečcích dárky v modrých obalech: knížku O Modrovousovi, pohádku O princezně s azurovou hvězdou na čele, modré tříkolky. Jezdily na nich, padaly a hned měly modřiny. A když se chlapec z toho království zamiloval do děvčete, hned by jí snesl modré z nebe. Snad by se v té zemi žilo dobře, kdyby tam pořád nepanovala taková, inu taková modrá nálada. Modrá nálada je totiž trochu posmutnělá, jako bývá soumrak nad nekonečným oceánem, líně pomalá a tesklivá jako široká řeka a jen málo, pramálo dovádívá jako voda v potůčku. A takoví byli i modří lidé – čistí, upřímní, ale také pomalí a posmutnělí. Modrým královstvím se táhla tesknost jako hustý modrý med! Kdyby to šlo takhle dál, zbyly by tu všem jen oči pro pláč. Pro modré oči namodralé slzy, samosebou.

Něco se muselo stát! Bylo nad modré z nebe jasné, že je potřeba lid rozveselit. Proto jednoho azurového jitra vyhlásil král Šmolka Nejmodřejší VII. ve své Neutuchající Modrosti soutěž o nejveselejší modrou písničku a nejvíce

radostné modré zaměstnání. Že prý dá vítězi medaili Za nejmodřejší zásluhy. Co myslíte, jak to dopadlo? Všem favoritům to v písničkách vyfoukla Holka modrooká, což není zrovna žádná „vejskanda“, a ani to druhé se moc nepovedlo. Nejradostnější profesí se královské radě zdáli pro své modré uniformy železničáři, jenže ty se kvůli zpoždění vlaků dostavili k převzetí medailí až pozdě večer a v tom modrajícím soumraku nebyli ve svých stejnokrojích dohromady ani vidět. A to se Šmolka Nejmodřejší VII. opravdu naštvál. Bouchl do modřínového stolu, až se mu nohy rozechvěly. Tedy tomu stolu, ne panu králi. „Pryč s modrou barvou!“ Zahřimal. „Zvolíme si pro své království barvu jinou! Radostnou až přeradostnou“ Rozhodnutí jako blesk z čistého nebe. Jenomže to se snadno poví, jinou barvu. Ale prosím vás kterou? Která barva je lepší než modrá? Která je radostná, ale ne moc, aby mládež nezdivočela, není tak uspávající jako modrá, ale ne zase příliš dráždivá, aby při ní oči v míru spočinuly? Zatrachtílá věc. Ale král si věděl rady. Pozval mocné mágy z cizích zemí – z Rudého království, ze Žluté země, z Hnědule, Zeleného panství, ze Zlatavy, z Bělčiky Bílé a ještě z dalších krajů, co měly v erbu a v názvu barvy. Povolal kouzelníky a čaroděje ze široka daleka a nakázal jim, aby tady na místě a zrovna před ním uvařili kouzelné lektvary barev svých zemí, že bude dobře dávat pozor, jaké to příměsí do kotlíku přidávají, z čeho že se ta která barva vlastně skládá, peče a vaří. A pak že vybere tu pravou, která nahradí v jeho království dosavadní modř. Mágů, černokněžníků, kouzelníků, alchymistů přijelo na desítky. To bylo pokoukání! To byla pastva pro oči. I pro uši! Poslyšte, co si nad kotlíkem mumlal ten kouzelník z Hnědule:

*Vem zem a hned
tam hněť tu hněď
ten zeměprst
ať mne tu prst'.
Jak z hloubi tůň
kopytem kůň
tam sílu dá
ať do hřívky mu vítr vlá
a dubu kmen
je nad kámen
co věků zub
tam letokruh
svůj poskládá.*

A než stačil král doposlechnout, co do toho hnědého lektvaru k prsti, zubu, kopytu a hřívě ještě mág přidá, už mu do uší zní kouzelník země, co přísahá na barvu žlutou:

*Ten jed co had
i slunci krad
i pampeliščí med
tam dej a lej
a zamíchej
to hned, to hned, to hned.
Těž žita klas
a hodokvas
slaměných povřísel
zlatavou líc
co chtěl bys víc
bud' vesel, převesel.*

S mágy dorazili i jiní nabízeči svých zemí. Kdepak modrá! Hymny jiných barevných království zněly tu jedna přes druhou, skupinky tanečníků tančily národní barevné tance, obchodníci o překot nabízeli typické výrobky svých zemí, kuchaři se překonávali ve vaření národních lahůdek. Královská rada procházela tím barevným mumrajem, tam ochutnala pamlsek, tu vyzkoušela národní tanec, tamhle v pozoru zabroukala hymnu, ale netěšila se. Stále před nelehkým úkolem: V jaké království se jejich země promění? Jakou barvu si dá do svého erbu? Rádci se chvíli přikláněli k bílé, že je nejčistší a běloskvrnná, chvíli k šťavnatosti zelené, zastánce měla i důstojnost černě, pro jiné vítězila šedá, neboť je elegantní a nikdy neurazí, druzí horovali pro fialovou, další se nadchli barvou lila. Zkrátka přeli se rádcové a hádali, až krále začalo mrzet, že si s těmi různobarevnostmi vůbec začal. Takový byl předtím v zemi klid a pořádek! Zrušil to jejich handrkování a šlo se spát. Ráno moudřejší večera.

To se snadno řekne – spát! Šmolka Nejmodřejší se už sedmkrát převalil ve svých nadýchaných blankytných poduškách, roloval si pod hlavu modré polštáře, ale spánek nepřicházel. Nejspíš se někde schoval do tmavě modré sluje, aby ho noc nenašla. Ono to, panečku, není jen tak, všechno, čím dosud Modrá země byla, změnit! Co když se splete? To by se jeho předkové obrátili v modrých hrobech, to by mu to potomci a vůbec všichni lidičky v království pěkně spočítali! Jak vidíte, není to vůbec jednoduché panovat, královská koruna umí pěkně ztěžknout! Když Šmolka VII. zlomil hůl nad svým usínáním, vstal, otevřel okno a zahleděl se do noci. Blankytná světýlka hvězd vytvářela na tmavě modrém pozadí šmolkové obrazce. Král přivřel oči a představoval si ta světýlka zlatá, jak o tom slyšel od mága ze Zlatavy. Připadalo mu to neskutečně krásné. A pak si vybavil zarudlý Měsíc, o němž tak bájil čaroděj z Rudého království, a i to se mu zdálo náramně poutavé. Stál dlouho, přivíral modré oči a pod víčky mu tančily obrazy stromů se zelenými listy, obrysy šedivých skal, viděl růžová selátka a pak zase ušlechtilou hnědou srst laní. Která z těch barev je krásnější? Viděl fialovou zář dohasínajícího ohníčku i nachové jiskry v černočerné tmě.

Viděl duhové tělo okounka, co zrovna vyskočil nad modrou hladinu. Počkat! Otevřel oči dokořán. Proč se mu do té barevné nádhery připletla ta obyčejná modř? A ještě něco se mu zdálo na té poslední představě zajímavé. Co to jen bylo? Vzpomínej, bušil se Šmolka VII. docela nekrálovsky do čela. Pomohlo to. Před oči mu znovu vyskočil ten duhový okounek. Docela zřetelně rozeznal na bílém bříšku růžové ploutve i kovově zelené šupiny trupu přecházející na hřbetě do tmavé šedi. Zatřpytily se nad hladinou jen na okamžik, ale modré líce pod černýma očima by nezahlédl jen barvoslepý. Král ani nedýchal. Taková nádhera! Jako by do řeky sklouzla pestrobarevná duha. O co z toho by měl své království ochudit? O bělobu bříška? Nebo o růžovou z těch neposedných ploutviček? O zeň šupin? Měl by navždy zatratit ta uhrančivá modrá líčka? To tedy nikdy! Král Šmolka Nejmodřejší VII. byl rozhodnut. Věděl, co vědět chtěl. Spokojeně skočil do postele a usnul v tu ránu.

S prvním slunečním paprskem byl vzhůru, odpočatý, čerstvý jako ten okounek. Svolal královskou radu a všechen modrý lid, aby jim oznámil své rozhodnutí: „Modré království nebude už od dnešního dne Modré!“ Privil. „Ale nebude ani Rudé, Hnědé ani Zlaté, ani Zelené,“ dodal tajemně. Jaké tedy? Lidé ani nedýchali. Zato král nasál zhluboka vzduch a přivřel oči, aby si ten obrázek znovu vybavil. Okounek mu pod víčky vyskočil ve stejné nádheře jako v noci. A tak bez zaváhání vyslovil nové jméno své země. Vy už ho jistě také znáte. Tak si je s ním pěkně pomalu vychutnejte na jazyku:

„DUHOVÉ KRÁLOVSTVÍ“

Od toho dne jsou lidé v té zemi, totiž v Duhovém království, rozesmátí i uplakaní, unavení i čerství, teskliví i rozjásaní. Protože duha obsahuje všechny barvy. A život, moji milí, život jakbysmet.

Text této pohádky lze vhodně využít k rozvoji fantazie, kreativity, narativních dovedností, práci s jazykem v obecnějším slova smyslu, stejně jako podporu kooperace ve skupině. Protože míra obtížnosti jednotlivých úkolů může být různá, lze pracovat s tímto textem s dětmi různého věku. Jako inspiraci uvádíme například následující úkoly:

1. *Převyprávěj pohádku tak, abys využil co nejvíc synonym při označování barev.*
2. *Kdyby začínala pohádka slovy: „V zeleném království bylo všechno zelené, (V Červeném království..., V růžovém království...“) jak by pak pokračovala...*
3. *Jak by se pak jmenovali králové takých království. Vymyslete jim vhodná jména.*
4. *Na kolik písniček, v nichž se objeví některá z barev si vzpomenete? (může se i soutěžit.)*
5. *Zkuste složit po vzoru kouzelníků z Hnědele a ze Žlutého království zařikávací pro lektvary barev – černé, zlaté, oranžové, zelené, šedé.... Nezapomeňte, že jen jedno slovo v tom zařikávací může být víceslabičné.*
6. *Vymyslete a přehrajte televizní reklamu na typické výrobky ze jmenovaných království.*
7. *Zatančete národní tanec těchto království.*
8. *Jaká jsou národní jídla těchto zemí?*
9. *Promluvte v krátkém propagačním proslovu o „svém království.“*
10. *Udělejte grafický návrh na státní vlajku „svého království“.*

Fantazii učitele (vedoucího) se tu meze nekladou. Celou hru lze pojmout jako soutěž několika různě barevných zemí.

Sylabus kurzu Prvky dramatické výchovy ve výuce budoucích učitelů Lektor: PaedDr. František Zborník

Témata: *teambuilding, dramatická výchova, reflektování a výměna pracovních zkušeností, (event. ujasnění si vlastních i kolektivních profesních cílů a jejich zasazení do individuálního plánu)*

Práce na výše zadaná témata je se členy katedry pedagogiky a psychologie o něco obtížnější než s jinými účastníky. Většina členů katedry se totiž podobných výcviků, jež témata naplňují, buď vícekrát zúčastnila, nebo je dokonce sama vedla. Zaujmout něčím zcela novým bude tedy obtížné, ne-li zcela vyloučené. Vyjdu proto z toho, že rozvíjení a posilování pozitivních vztahů mezi členy katedry bude jen z menší části realizována prostřednictvím jednotlivých více či spíše méně souvisejících cvičení a aktivit, ale že podstata činnosti bude soustředěna na práci společnou, kolektivní a kreativní, a to na **tvorbu dramatickou, divadelní.**

Obsahem naší společné práce je tudíž příprava krátké divadelní inscenace, jejímž východiskem bude jednoduchý dramatický text. K tomu se seznámíme s klíčovými a základními vyjadřovacími prostředky jazyku divadla - dramatickou situací a využitím divadelního znaku, dá-li čas a talent, dokonce k tvorbě a využití divadelní metafory. Cvičení a aktivity směřující k tomuto cíli budou viřeny postupně, od jednoduchých, téměř dětských her, až ke strukturám složitějším, využívajícím více divadelních prostředků.

Důraz bude kladen na individuální a týmovou tvořivost. Jaksi stranou, nicméně se stejnou závažností, bude trénován part sociální: schopnost hledat své místo, roli v týmu, schopnost plné kooperace, schopnost „sloužit“ týmovému výkonu a úspěchu i za cenu vědomí ne zcela a plně vlastní seberealizace, přijmout se ve své roli. Na druhé straně pak zvládnout roli „hvězdy“.

Předpokladem pro úspěšnou realizaci inscenace není (to pro uklidnění introvertních členů katedry) žádný mimořádný herecký či režijní talent, nehledáme dramatickou „superstar“, aniž je naší ambicí závěrečné veřejné vystoupení (i když to se nevyklučuje). Cílem je cesta k divadelnímu tvaru, objevování sama sebe na této cestě a jejich prostřednictvím posilování pozitivních vazeb mezi účastníky. Neboť nejvíc lidi sblíží práce na společném díle a humor, který při tom spontánně vzniká.

Nutno poctivě sdělit, že se vydáváme na cestu riskantní, neboť jde o cestu umění, byť v jeho jednodušší podobě. A umění ve všech svých attributech, tedy i v chování, přístupu a motivaci jednotlivých hráčů, není nikdy zcela předpokládatelné a předem jisté. Jisté je, že absolvujeme cestu, katarze však zaručená není. Ostatně to platí o všech rozkoších z očištění.